

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש

ויצא
כסלו התשפ"ה בשל"ו
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין דב' הרמב"ם כי שיעור הדלקת נר חנוכה הוא "כחצי שעה או יותר", וביאור כי במלים "חצי שעה" אין הכוונה לשלושים דקות במדויק.

לגבי ציבור שסיימו את הזמירות בשחרית ועדיין אין מניין, בירור הדין שהובא בשע"ה [סימן נ"ג] שימתין הש"צ לפני ברכת ישתבח עד 'קרוב לחצי שעה' שזהו שיעור זמן אמירת הזמירות, תשובה לשאלה וכי לוקח לנו חצי שעה לומר את הזמירות, ומסקנת מרן שליט"א כי יש להמתין 'כרביע שעה'.

רמז נפלא לדברים דלעיל, במלה 'ישתבח', ולדין גם באות רי"ש של 'רפאני'.

האם הקדיש שאומרים אחרי ברכת ישתבח, חוזר על הזמירות שאמרנו, או שייך הלאה אל ברכת יוצר אור וכו'.

השלמה בעניין 'זכירת שבח וקידוש', האם באמירת 'שבת שלום' יוצאים יד"ח מצות זכור את יום השבת לקדשו, ותוספת מקורות לגבי פירוש הברכה 'שלום עליכם', וכן 'שבת שלום', שהובאו בשיעור הקודם.

חידוש נפלא בדרך מהר"ז הרופא כי בנוסח הקידוש כתוב עניין 'קדושה' שש פעמים, כי כך הוא ג"כ בתפילת ליל שבת ובברכה מעין שבע.

לגבי הדברים שהובאו בספר אור הנר ח"ג, כי מהר"ש מנצורה דיבר על בני הכפרים בזלזול וכו', מקורות לכך שגם הם היו ת"ח, החמירו ודנו בכבוד ראש בענייני טריפות וכדו'.
במוצ"ק הבאה, אסיפת הצלה בעניין המכשירים-המכשילים ופגעי הטכנולוגיה.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ן – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 766

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

[השיעור אמור להתחיל יותר מוקדם, בשעה 8:15-8:10, אולם בגלל טעות, היתה איזו סיבה שהתעכבתי. הנני מבקש מחילה, ושלא להגיע מכך למסקנות. השיעור צריך להתחיל, לכל המאוחר בשעה 8:15, בעזרת השם ובלי נדר].

בשם רחמן.

השיעור מוקדש שוב הפעם ע"י ידידנו – ב"ה זאת ברכה כפולה – רבי אריאל נהרי הי"ו, מירושלים עיקו"ת, לעילוי נשמת אמו מרת בתיה בת יחיא ע"ה, שבשב"ק זו – ו' כסלו – חל יום פטירתה, תנצב"ה. ולהצלחתנו ולהצלחת כל בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות. בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפיצה למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש ע"י ידידנו רבי יהודה בן איתן הי"ו מארץ ישראל – זהו אחיו של ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו, העומד לימיננו בארצה"ב, ב"ה שהוא פועל גדולות ונצורות, אני רואה כי הוא רותם את כל המשפחה, וב"ה הם גם מתחזקים, עשר מעלות בקודש – לרפואת נוי"ב היולדת מרת רות בת אורית שתחי', לבריאות איתנה ונהורא מעליא. ולהצלחת בתם שתחי', שנוולדה בעש"ק זו, בחיק ירא אלדי'ם תינתן – דבר בעתו מה טוב – שירו ממה רוב נחת יחד עם כל בני ביתם שיחיו בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. אין לשכוח כי הכל התחיל וממשיך בזכות הרב יאיר תאם הי"ו, שכשמו – יאיר – כן הוא, הוא מפיץ את האור, מהכא להתם ומהכא להתם, וב"ה טובים השנים מן האחד. כן ירבה וכן יפרוץ.

כמו כן השיעור מוקדש ע"י ידידנו רבי דוד מאיר בן שלמה גיגי הי"ו – זהו חמיו של הרב חיים הנז"ל – מארצות הברית לעילוי נשמת אמו מרת רחל בת יעקב ע"ה, תנצב"ה. שבשבוע זו חל יום היאר – צייט שלה בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ. ירבו כמותם בישראל. ב"ה שכולם נרתמים. השם ברוך הוא יוסיף להם שפע, ישועת ה' כהרף עין.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אבי"ר.

*

שאלה מהקהל: מה לגבי הברכה [שהזכרה לעיל], 'בחיק ירא אלהים תינתן'.

תשובת מרן שליט"א: נראה כי זהו דבר טוב, הדבר מקובל. אם כוונתך לכך, שמברכים זאת כבר מעכשיו, הרי אחז"ל כי ארבעים יום קודם יצירת הולד 'בת פלוני לפלוני'. שאלה מהקהל: האם אצלנו [התימנים] היה נהוג לומר זאת?

תשובת מרן שליט"א: לא. הסגנון הזה, לא היה מקובל. כיום אני שומע זאת הרבה, אבל לא בדור שעבר. לא שמעתי מהדור שעבר דברים כאלה.

*

בעניין דב' הרמב"ם כי שיעור הדלקת נר חנוכה הוא 'כחצי שעה או יותר', וביאור כי במלים 'חצי שעה' אין הכוונה לשלושים דקות במדוייק.

דבר בעתו מה טוב.

לקראת ימי החנוכה שיבואו עלינו לטובה, נפתח – נזכיר – את ההלכה המפורסמת, המובאת בגמרא מסכת שבת [דף כ"א ע"ב], בעניין 'מצות נר חנוכה' – מהו שיעור ההדלקה, כמה שמן צריך לשים – 'עד שתכלה רגל מן השוק'.

שואלת הגמרא, ועד כמה? מתרצת הגמ', אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, עד דכליא רגלא דתרמודאי. בזמנם היה עניין מוכרי עצים בשוק, אנשים שבאו מהעיר תרמוד.

למעשה, הרי"ף אומר כי השיעור הזה הוא, חצי שעה. כמו חצי שעה. לא חצי שעה במדוייק, אלא כמו חצי שעה. הרי זה לא היה הולך לפי שעון, על דקות. בערך חצי שעה.

ולשון הרמב"ם הוא [פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ה'], כמו חצי שעה או יותר.

לגבי משמעות המלה 'יותר', לא נאריך על כך כעת, כי כבר דיברנו על זה בשנים שעברו, ובפרט שכבר נדפס בקובץ דברי חפץ [גליון ג', תשרי התשע"ה בשכ"ו], רק הזכרתי זאת בתורת פתיחה אל הנושא שלנו.

יש כאלה שהבינו, כי הדבר משתנה לפי מציאות האנשים העוברים באותו דור ברחוב, ברשות הרבים. ולכן ישנם הסוברים, כי בזמנינו שמצוי אנשים ברחובות עד השעות המאוחרות, כל מקום כפי מה שהוא, ישנם מקומות עד 8:00 וישנם עד 10:00 וישנם עד 11-12 בלילה, וישנם כאלה אפי' עד 1-2 בלילה, כל מקום שבו הוא נמצא, שיעור זמן הדלקת נרות הוא כפי האנשים ההולכים ברחוב באותו המקום.

הראשון, או מן הראשונים שהתחילו בזה, זהו הרב מבריסק, הגרי"ז זצוק"ל. הוא ראה כי אצלו בביתו זה נמשך שעות רבות מאד, כי הוא היה גר במקום מרכזי בירושלים. ופירש שזו כוונת הרמב"ם בלשונו.

ברם, זאת איננה הפשטות.

מסתברא שהרמב"ם התכוון, 'חצי שעה', בערך, יכול להיות קצת יותר, אבל לא כ"כ הרבה שעות. ובפרט, שישנה תשובת הגאונים – שמסתמא הרמב"ם ראה אותה – שם הם אומרים כי השיעור הוא, 'שעה או חצי שעה'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הקדיש צריך לחול על משהו. אי אפשר להתחיל קדיש סתם. לכן אם אמרו פסוקי דזמרא, ואמרו גם ישתבת, אם עדיין אין מניין, הרי אי אפשר להתחיל קדיש, א"כ על מה הקדיש? כתוב בשע"ה, להמתין לפני ישתבת. אל תאמר ישתבת.

צריכים להדגיש, כי המדובר הוא, לגבי השליח ציבור. כי שאר המתפללים, צריכים להגיד מיד ברכת ישתבת. רק הש"צ, כיון שאח"כ אומרים קדיש, בין אם הוא בעצמו יאמר בין אם יהיה מישהו אחר.

עכ"פ כתבנו שם, זיכולין להמתין עד קרוב לחצי שעה, ויותר לא ימתינו אלא יאמרו ישתבת, וימתינו, וכשיבאו עשרה יאמרו תחילה שלושה פסוקים מהזמירות ואחריהם יאמר השליח ציבור חצי קדיש'.

אם הם מתעכבים, ורואים שלא באו אנשים. כמה זמן לחכות? כתוב כאן, חצי שעה. ויותר, לא. הרי ברכת ישתבת קשורה אל הזמירות, א"כ כמה זמן אפשר לחכות? ואם הש"צ כבר אמר ישתבת, אפשר לחזור שלושה פסוקים מהזמירות, ועל זה להגיד ישתבת, כדי שיהיה לזה מקום לחול.

לגבי השיעור חצי שעה, הסיבה שקבעו כי השיעור הוא חצי שעה, היא לא בגלל שחצי שעה זה נחשב סמוך, כפי שמצינו בתחילת פרק ערבי פסחים, ועוד, כי הזמן של חצי שעה הוא סמוך. לא זאת הנקודה.

המגן אברהם [שם ס"ק ה'] כתב בזה"ל, וישתוק. פירוש, שלא יפסיק בדיבור. וכתב ר"מ מינץ סימן ח' בשם מהרי"ל, דיכול להמתין חצי שעה עם ישתבת, דזהו שיעור כדי לגמור כולה, דא"צ לחזור לראש לכולי עלמא. ועיין ריש סימן ס"ה.

הרי לגבי ברוך שאמר וישתבת, ברוך שאמר זאת ברכה שתיקנו חז"ל לפני הזמירות, וישתבת היא לאחרי הזמירות. ביניהם, ישנם פסוקי דזמרא באמצע. כמה זמן לוקח, להגיד את הזמירות? אומר המג"א, חצי שעה. כדי שישתבת יחשב מחובר, השיעור הוא כדי לגמור את כולה'.

מסיים המג"א, ומכל מקום נראה לי, דאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור כולה, א"צ לחזור לראש. עמ"ש סי' קפ"ג.

נראה כי גם בזמנינו מעיקר הדין, גם מי שביתו נמצא במקום מרכזי, ועוברים הרבה אנשים ברחוב, לא מסתבר כי נשתנה העניין מעיקר הדין, שהשיעור הוא בסביבות חצי שעה. כי לגבי ה'פירסוס', קבעו והגבילו את הזמן, והדבר אינו משתנה לפי הזמנים והדורות. אבל המחמיר ומוסיף, הרי זה משובת, ותע"ב.

הנקודה העיקרית שברצוני להדגיש כאן היא, שהמלה חצי שעה, זה לא שלושים דקות. וכמובן לא לפי שניות.

לגבי ציבור שסיימו את הזמירות בשחרית ועדיין אין מניין, בירור הדין שהוא בשע"ה [סימן נ"ג] שימתין הש"צ לפני ברכת ישתבת עד קרוב לחצי שעה שזהו שיעור זמן אמירת הזמירות, תשובה לשאלה וכי לוקח לנו חצי שעה לומר את הזמירות, ומסקנת מרן שליט"א כי יש להמתין כרביע שעה'.

ישנו דבר הדומה לכך, הלכה המובאת בשלחן ערוך [סימן נ"ג סעיף ג'] – בהגהת הרמ"א – בזה"ל, אם אין מנין בבית הכנסת, ימתין השליח ציבור עם ישתבת, וישתוק עד שיבא מנין, ויאמר ישתבת וקדיש (מהרי"ל).

וכתוב באחרונים, שהשיעור הוא חצי שעה'. בשביל זה, הבאתי את ההלכה הזאת. כי ישנם התמהים, האם חצי שעה במדויק, או שיכול להיות יותר?

נתעוררתי לדבר על כך, כי בני הרה"ג שאול הי"ו עורר אותי לשאלה, שבעצם כבר במשך הרבה שנים נתעוררנו אליה, רשום לי זאת בגליון שע"ה [הפרטי שלי]. אבל בגלל שהוא שאל כעת את השאלה, ישבתי על המדוכה, ואסתייעא מלתא מן שמיא לברר את הנקודה הזאת.

בשלחן ערוך המקוצר [סימן י"ג סעיף ב'] העלינו כך בס"ד, אם לא היו עשרה בשעה שאמרו ישתבת, אלא שנשלמו אחר-כך, ראוי שלא יאמר השליח ציבור קדיש, ולפיכך יש להמתין מלומר ישתבת עד שיושלמו עשרה. ויכולין להמתין עד קרוב לחצי שעה, ויותר לא ימתינו אלא יאמרו ישתבת, וימתינו, וכשיבאו עשרה יאמרו תחילה שלושה פסוקים מהזמירות ואחריהם יאמר השליח ציבור חצי קדיש'.

דהיינו, מה שאמרתי לפני כן, זהו לכתחילה. אבל אפילו במקרה שהם התעכבו יותר, הדבר אינו לעיכובא. רק לכתחילה, זהו מה שצריך להיות, רק חצי שעה, כדי לגמור את כולה. [עיינן שיעור מוצש"ק ואתחנן התשע"א בשכ"ב].

שאל הרב שאול הי"ו, וכי אמירת הזמירות לוקחת חצי שעה? הרי אצלנו למרות שאנחנו אומרים זאת ביחד, זה רק רבע שעה. [וכבר הזכרנו זאת בדברי חפץ גליון י"ח דף רס"ד, יעויינן שם].

ואכן אני מתפלל, כי כולם העתיקו את ההלכה הזאת, אפילו בספרי חכמי זמנינו, ולא נתעוררו כי אולי נשתנה משהו. שמא לא הבינו מה היה בזמנם, איך לקח להם חצי שעה?

בספר פסקי תשובות [נ"א כ', דף תמ"ה] הסביר, למה ואיך לקח להם כ"כ הרבה זמן? וכי הם היו אומרים את הפסוקים באריכות ובכוונה גדולה כ"כ? לא. הוא אומר, כי הם היו אומרים את הפסוקים פעמיים. כפי שהאשכנזים קוראים תהלים, ש"צ קורא פסוק, והקהל חוזרים עליו. גם בפסוקי דזמרא, הם קראו פסוק וחזרו עליו. קראו פעמיים. א"כ כעת הדבר ברור, כיון שזה כפול.

[לגבי האמירה פעמיים כמו שהאשכנזים קוראים תהלים, הנה מלבד הכפילות, הדבר לוקח זמן נוסף, מחמת שמפסיקים בכל פסוק. והנה תמיד הבנתי כי מה שהם נהגו כך בתהלים, זהו מפני שאפילו הבקיאים אינם יודעים תהלים בעל פה, וגם אין ספרים לכולם (מה שאין כן אצלנו, שרובם יודעים בעל פה. על כן אפילו אין שם ספרים כלל, כל הציבור אומרים ביחד. ואף אותם שאינם בקיאים, יודעים קצת באופן שיכולים לומר יחד עם הציבור). ואם כן מדוע נהגו כך גם בזמירות, הלא רובם יודעים אותן בעל פה. ומי שאינו יודע, יוכל לומר עם שליח ציבור, אם ינהגו שהוא יאמר לבדו. או עם הציבור, אם ינהגו שכולם יאמרו יחד. ושמא יש להם טעם אחר מדוע עשו כך בזמירות, ולא עיינתי בזה. איתמר].

אפשר להוסיף, כי מצטרף לכך עניין הודו, אלה שאומרים הודו גם בימות החול. הרי ישנו הבדל בין נוסח אשכנז לנוסח ספרד. הספרדים, וכן החסידים שהולכים לפי הנוסח שלהם, הם אומרים את הודו לפני כן, אבל בנוסח אשכנז אומרים את הודו

אח"כ, א"כ יכול להיות כי מברוך שאמר – שישנו אחר הודו – זה לוקח עוד קצת זמן. בסדר. אבל לא חצי שעה.

הפסק"ת כותב [שם] כך, הרגילות בזמניהם שזמן אמירת פסוקי דזמרה מברוך שאמר עד ישתבח היה בערך זמן של חצי שעה, כפי שכתוב בפשיטות במג"א [סימן נ"ג סק"ה] ובשו"ע הרב [שם סעיף ג'] ומשנ"ב [שם סק"י]. והיה נאמר ע"י הש"צ והקהל פסקא פסקא מתוך הסידור במתון בנעימות ובקול רם, שהקול מעורר הכוונה. לכן לקח להם הרבה זמן.

וגם לפני כן [סימן מ"ח דף תי"ב] הוא כותב בזה"ל, מקדמת דנא נהוג היה בכל העדות והשבטים שבישראל שהתפילה בציבור מתחלת מאדון עולם, ברכות השחר, עקידה וכו' וקרבתות ואיזהו מקומן וכו', ובאמירתו קהל וש"ץ יחד במיתון ובקול, דבר דיבור על אפניו, ובהבנת הדברים כל אחד לפי שכלו. ואין דעת חכמים נוחה על הפרת הסדר הקדוש המקובל הזה, והרבה יש להצטער על כך, ובפרט בדורותינו דור תהפוכות שעמודי עולם נתרופפו. ואין לך רפואה טובה ומועילה יותר לתחלואי הנפש והגוף, מאותן אשר תועלתן מובטחת לנו על פי חז"ל.

הערה מהקהל: היום בזמנינו ישנם מקומות שבחצי שעה גומרים את כל התפילה. תפילת שחרית בחול. כך ראיתי.

תשובת מרן שליט"א: והוא רחום יכפר. אצלנו כאן זה שעה.

והוא מביא שם [בהערה 8], שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' י"ד, ובמשנ"ב [סק"ג] "מנהגם מקדם לומר הכל ביחד ובקול רם". וקאי על פרשיות הקרבנות. הם היו אומרים את פרשת הקרבנות ביחד. בקיצור, בעבר היה אצלם כפי שאצלנו, אבל עכשיו ישנו אחד שאומר, וכולם בקושי.

ובהמשך [הערה 9] הוא אומר, והגם שעיקר תיקון שליח ציבור הוא מקדיש דברכו ואילך, וכדמוכח מסדר דברי הטור והשו"ע שקבעו דיני ש"ץ בסי' נ"ג, היינו דמשם ואילך הש"ץ הכרחי כדי להוציא הציבור ידי חובתן בקדיש ובברכו (ובק"ש וברכותיה לאלו שאינן בקיאין) ובחזרת הש"ץ, ומשם ואילך היה הש"ץ נגיש ועומד לפני העמוד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

[העיר ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א כי נראה שבעל זרח השמש לא דיבר אלא על שאר בתי כנסיות. אבל במדרש בית אל שמתפללים מתוך סידור הרש"ש עם הכוונות, לא יתכן שיספיקו בחצי שעה לומר עד גאל ישראל, שהרי הם אומרים במיתון גדול מאד, וכמו שראיתי בנערותי כיצד התפללו מנחת וערבית בישיבת נהר שלום של המקובל האלהי מהר"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל עכ"ל.

ולענ"ד הדבר עדיין צריך בדיקה, כי המקובלים הבקיאים מכוונים במהירות כידוע. יב"ן].

*

במשנה ברורה [ס"ק י'] כתב בזה"ל, וישתוק. פירוש, שלא יפסיק בדיבור. ויוכל להמתין חצי שעה עם ישתבח. ואפילו שהא מחמת אונס כדי לגמור כולה, א"צ לחזור לראש.

ובמשנ"ב דרשו' הוסיפו על כך, ומה שכתב יחצי שעה, ביארו המג"א [ס"ק ה'] והשו"ע הרב [ס"ג] שהוא השיעור שיש בו כדי לגמור את כל פסוקי דזמרא, מ'ברוך שאמר' עד ישתבח. והלבושי שרד [על המג"א שם] כתב ש'חצי שעה' הוא בדוקא, אמנם האליה רבה [ס"ק ד'] כתב [בשם מהרי"ל] שימתין חצי שעה או יותר.

א"כ במקור הדין – הרי כולם העלו זאת בשם מהרי"ל – הוא הוסיף מלה, חצי שעה ויותר. כמה זה יותר? בטח לא שעה. אלא, קצת יותר. רצוני לומר, כפי שדיברנו לעיל לגבי החנוכה.

ובהמשך הם כותבים, ולשון הקצוש"ע [סי' ט"ז ס"א], עד קרוב לחצי שעה ולא יותר.

על פי זה, הלכתי בשלחן ערוך המקוצר. בעיקבות הקיצור ש"ע. אבל אני חושב כעת, כי אין מנוס, וחושבני לתקן זאת בשלחן ערוך המקוצר, במהדורא המושלמת בעזרתו יתב', ולכתוב 'כרביע שעה', מכיון שבזמנינו הדבר אינו מציאותי. צריך לתקן זאת. כי כפי שאמרתי לכם, זה לא יחצי שעה מצד ה'סמוך'.

הערה מהקהל: אולי עשרים דקות. תגובת מרן שליט"א: א"כ רבע שעה ויותר. אפשר לכתוב כך, 'כרביע שעה'.

שאלה מהקהל: הדבר נמדד לפי הציבור?

אבל גם לפני כן היו ממנים הציבור ש"צ, וממקום מושבו היו הציבור אומרים אחריו פסקא פסקא. דלכתחילה מצות אמירת הקרבנות ופסוד"ז הוא בציבור יחד, וכדאיתא בטור ורמ"א ושאר פוסקים, וכדלהלן אות ד', אלא שתקנת רבים מגדולי הדורות והקפדתן היה שיעמוד הש"צ לפני העמוד מאדון עולם, ועכ"פ מתחילת פרשיות הקרבנות, כדי שיהא ניכר טפ"י. ובסה"ק מאור ושמש [פר' שמיני] בשם הה"ק מהר"מ מרימנוב זי"ע, "יבואו כל הציבור יחד בעת שמתחיל החזן להתפלל לפני העמוד, ועכ"פ לא יאחר מקרבנות". וע"ע סי' מ"ו אות ז'.

ובהערה [10] הוא מביא, בסדה"י [שם], "ולכוין בו מלה במלה". ובס' בית אהרן [באזהרות הרה"ק מוהר"א מקארלין זי"ע], "בכל אמירת קרבנות וקטורת לא יפסיק עד אמירת כולו, ויאמר כל ענין בישוב ובמתון, ולעיין בפירוש המלות כפי שכלו".

אבל למרות שהם אמרו ביחד, כפי שאמרתי לעיל, אפילו אצלינו – שאנחנו אומרים זאת בקול רם – זה לוקח רק רבע שעה. על כן, הדבר נראה קצת מוגזם. אולם לפי מה שהם מסבירים, כי הם היו אומרים פסקא פסקא, אפשר אולי להבין זאת.

צריכים לדעת, כי הדבר לא התחיל בדור שלנו.

ראיתי כי כבר העיר על כך אפי' אחד מן המקובלים, בישיבת המקובלים בית אל, ת"ח ספרדי, מהר"ר שלום מלכא זצ"ל, הוא הביא בספרו זרח השמש תחילה את דברי המג"א בזה"ל, שהרי בסימן נ"ג ס"ק ה' הביא על מה שכתב מור"ם אם אין מנין ימתין הש"צ עם ישתבח עד שיבא מנין וכו', כתב הוא וכתב ר"מ מינץ בשם מהרי"ל דיכול להמתין חצי שעה עם ישתבח, דזהו שיעור כדי לגמור כולה, דאין צריך לחזור לראש לכ"ע.

והוא כותב על כך, הרי שיערו מן ברוך שאמר עד ישתבח, חצי שעה. לא כמנהגינו שאינו עולה אפילו מתחילת התפילה עד גאל ישראל, חצי שעה. כך היה כבר אז, הוא מרבני המקובלים בבית המדרש 'בית אל', בדורות שעברו.

תשובת מרן שליט"א: כן. לפי קצב הציבור שבמקום. קשה לדייק. לפי מה שבדרך כלל. ועיין בהגהת הרמ"א לשלחן ערוך סימן ס"ד סוף סעיף א', משערים עניין השהייה לפי הקורא וכו', ובסימן ק"ד סעיף ו'.

[לגבי זמן כדי לגמור את כולה, כתב לתמוה כאן ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א וזה לשונו, מדוע לא יאמרו אז זמירות נוספות, ואז לא תהיה שום בעייה, וגם היחידים יוכלו לומר ישתבח לאחר מכן עם שליח ציבור, ברב עם הדרת מלך. ואם תאמר שאין לשער זמן של כדי לגמור את כולה אלא בזמירות שקבעו חז"ל, הלא אנו מוסיפים עליהן, כגון מזמור לתודה ושירת הים, ואעפ"כ אנו כוללים אותם בשיעור זמן זה. וראיתי מי שנהגו לומר אז מזמורי תהלים כסדר, אף שאינם דומים לזמירות. ולא עשו כך מפני חשש שיעבור זמן כדי לגמור את כולה, אלא מפני שגנאי הוא לציבור שישבו דוממים, וכמקובל אצלנו בכל כי האיי גוונא. וחיפשתי קצת ומצאתי שכן כתב היעב"ץ במור וקציעה שם ד"ה וכתוב וז"ל, ולא ידענא מאי טעמא לא יעסוק בתוך כך בדברי שירות ותושבחות שבתהלים וכו' יעו"ש עכ"ל יצ"ו.

ואכן כדעת היעב"ץ, כ"כ גם החיי אדם כלל כי סעיף א', הוב"ד בפסקי תשובות סי' נ"א דף תכ"ח הערה י"ד. אך הוא העלה שם בפנים, כי זולת המזמורים הנזכרים, אין להוסיף בין ברוך שאמר לישתבח עוד שירות ותושבחות, ואף לא מספר תהלים. כי המזמורים שסודרו לנו על ידי ראשונים כמלאכים, נתקנו בחכמה נפלאה, ויש סודות עמוקים בפסוקיהם, וגם בתיבותיהם ואותיותיהם, וגם סדרם מכוון על פי סדר השתלשלות העולמות, ולכן גם אין לשנות סדר אמירתם יעו"ש"ב. יב"ן].

רמז נפלא לדברים דלעיל, במלה 'שתבח', ולדין גם באות רי"ש של 'רפאני'.

בעת תראו, כי ישנו לכך רמז נפלא.

כאשר מגיעים למלה 'שתבח', ישנה האות יו"ד, המלה הזאת הפותחת באות יו"ד, רמז לכך שצריכים עשרה. ואם לאו – אם אין עשרה – 'שבת'. שתב, בחילוף סדר האותיות, הוא שבת.

אל תעשה כלום. ואח"כ יהיה, חי"ת, רמז לחצי שעה. בסוף.

הרי אמרנו, שצריכים לשתוק. לא לדבר דברים אחרים, אלא לחכות ולהמתין.

שביתה מדיבור, היא ג"כ נקראת שביתה. כמובא לגבי הלכות שבת.

ישנו מאמר במדרש הגדול, לגבי הפסוק וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי [בראשית ב', ב']. לכאורה, ממה שבת הקב"ה? הרי הקב"ה לא עשה ממש מלאכה, כי כל מעשי בראשית היו ע"י אמירה, כגון וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר [בראשית א', ג']. וכמו שכתוב, בַּדְּבָר יְיָ שָׁמַיִם נִעְשׂוּ [תהלים ל"ג, ו']. הקב"ה לא עשה מלאכה בפועל, ויצא א"כ כי השביתה של הקב"ה היא היתה מן הדיבור.

מכאן אפשר ללמוד את איסור הדיבור בשבת, ממצוא חפצך ודבר דבר. זהו המקור.

במדרש הגדול שם כתוב כך, ממאי זיישבת? ששבת מן הדיבור. שבכל יום ויום היה אומר יהי כך ויהי כך, ובשבת שלמו מעשה בראשית ופסק הדיבור. ומנין שהשתיקה מן הדיבור קרויה שביתה? שנאמר וַיִּשְׁבֹּתוּ שְׁלֹשֶׁת הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מִעֲנֹת אֵת אִיִּב [איוב לב, א'].

שורש הדבר הוא בתלמוד ירושלמי [פרק ט"ו דשבת הלכה ג'], 'שבות', הקדוש ברוך הוא שבת ממאמר וכו' יעו"ש.

אולם המלים של מדרש הגדול, לקוחות במדויק ממש מהרמב"ם במורה נבוכים. הוא רק תירגם זאת ללשון הקודש. ועיין תורה שלמה כרך שני אות ל"ו.

ולדין, כפי שאמרנו שזה רק רביע שעה, הרמז יהיה כך, 'שתבח', יו"ד – אם ישנם עשרה, אזי 'תִּשְׁבַּח'. בחילוף סדר האותיות שתבח. ואם לאו, אל תגידי שתבח. וכמה זמן להמתין? תסתכל אחורה, 'רפאני'. תחילת האות רי"ש, רומזת אל רביע שעה.

ליכא מידי דלא רמיזא.

*

בשתילי זיתים [שם ס"ק ד'], העתיק את דברי המגן אברהם. אבל קצת תמוה בעיני, מה שהוא כתב בשמו בזה"ל, ויכול להמתין חצי שעה, שהוא שיעור כדי לגמור את כולה, ואינו צריך לחזור

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהיא דרבנן, אפי' שהה כדי לגמור כולה, א"צ לחזור לראש. וה"ה הכא ע"כ.

ישנו כאן ויכות, בין הלבושי שרד לבין המחצית השקל, האם מה שמחכים למניין, זה נחשב אונס? הלבושי שרד מבין שכן, כי אין לנו ברירה, חייבים לחכות. אבל מהמחצית השקל נראה, כי זה לא נקרא אונס, כיון שאנחנו מרצוננו רוצים לחכות למניין.

ועוד הם חלוקים, אם חצי שעה הוא שיעור כדי לגמור את כולה, או עדיין לא.

בכל אופן, לפי הלבושי שרד כוונת המג"א היתה – זאת הוא רצה לחדש – כי אפילו אם התעכב יותר מחצי שעה, הדבר אינו עד כדי כך. מה שכתב השתילי זיתים לכאורה צריך עיון, או אולי חסרות כאן בדבריו עוד כמה מלים.

*

ולגבי תמיהתנו על השתילי זיתים, שלח לנו בטוב ידידנו הרב הגאון אה"כ שליט"א הערה ארוכה וחשובה בזה"ל, לענ"ד השתילי זיתים הבין שכוונת המגן אברהם לומר שיכולים להמתין אפילו חצי שעה, ר"ל שאפילו לכתחילה יכולים להמתין שיעור כדי לגמור את כולה או יותר. ומה שכתב המגן אברהם דאין צריך לחזור לראש לכולי עלמא, ועיין ריש סימן ס"ה. ר"ל דלעניין קרית שמע פסק מרן שם שאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה, יצא. והרמ"א בהגהה שם כתב דיש אומרים דאם היה אונס, חוזר לראש. על כן כתב המגן אברהם דהכא לכולי עלמא אין צריך לחזור לראש, לפי שאין זה אונס, שהרי יכול לומר ישתבח מיד. והוסיף המגן אברהם, ומכל מקום נראה לי דאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה אינו צריך לחזור לראש, עיין מה שכתבתי סימן קפ"ג [ס"ק י"א]. ר"ל שאפילו אם השהייה היתה מחמת איזה אונס, כאן אינו צריך לחזור לראש, אפילו לסברת יש אומרים שהביא הרמ"א, משום דזמירות קילי מקרית שמע, ועל דרך שביאר בסימן קפ"ג שצ"ע אליו יעו"ש.

אבל פירוש הלבושי שרד שהזכיר מעכ"ת, ואמר שכך הבינו שאר אחרונים, אינו מתאים לפשט לשון המגן אברהם, כגון מה שכתב דיכול להמתין חצי שעה עם ישתבח דזהו שיעור כדי לגמור כולה, דכיון דחצי שעה הוא שיעור כדי לגמור כולה, היאך כתב דיכול להמתין חצי שעה, היה לו לומר דיכול להמתין פחות מחצי שעה. גם דברי המחצית השקל שהביא מעכ"ת, יש להבינם כפי שביארתי.

ועיינתי במקור דברי המגן אברהם שהוא בשו"ת מהר"ם מינץ בשם מהרי"ל, וראיתי שמפורש שם כן בדברי מהר"ם מינץ עצמו. וכך פירש שם את לשון מהרי"ל שהביא, יכול

לראש, ואפילו שהה מחמת אונס [מגן אברהם סק"ה]. דהיינו, תחכה חצי שעה. וגם אם החזרה היא מחמת אונס, אם סיבת ה'חצי שעה' היא מחמת אונס, אם היית מוכרח לעשות זאת, אינך צריך לחזור לראש.

ברם, הרי המג"א התכוון על יותר מחצי שעה. זה לא אם ה'חצי שעה' היה אונס, אלא מה יהיה אם התעכבת יותר מחצי שעה, על כך מדבר המג"א ואומר שאם התעכבת יותר, כגון שלושת רבעי שעה, הדבר אינו לעיכובא. כי זהו דין רק לכתחילה.

המג"א כתב בזה"ל, נראה לי, דאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור כולה, א"צ לחזור לראש. זאת הוא בא להגיד, שאפילו יותר מחצי שעה.

וכך הסבירו אותו מפרשיו, כגון בלבושי שרד [ס"ק ה'] וז"ל, 'שיעור כדי'. ר"ל דבריש ס"ה בק"ש, אם שהה אפי' לכדי לגמור את כולה א"צ לחזור לראש, אם ע"י אונס שהה כדי לגמור, י"א דצריך לחזור. מה יהיה עם אונס? המדובר כאשר האדם שהה מרצונו, אבל אם הוא היה אונס בעל כרחו, י"א שהדבר אינו טוב, כמו שפסק הרמ"א שם.

וזה הוי כמו אונס, לפי שאין שם מנין. לכן לא ימתין, רק חצי שעה. דשיעור זה מן הסתם אינו כדי לגמור את כולה.

ולאחר מכן לגבי סוף דברי המג"א שא"צ לחזור, ביאר הלבושי שרד בזה"ל, דדוקא בק"ש שהוא דאורייתא מחמירינן כהרא"ש, משא"כ בהא. דהרי בסי' קפ"ג במ"א סקי"א, דאפי' ברכת המזון קיל מק"ש לענין זה. עיין בכור שור תענית דף ט"ז ע"כ.

במחצית השקל [ס"ק ה'] הסביר בסגנון קצת אחר – נראה כי ישנו חילוק ביניהם בהבנה – וזה לשונו, וישתוק בו. לכולי עלמא. ועיין ריש סי' ס"ה. ר"ל דאיכא מחלוקת הפוסקים בשהה כדי לגמור כולה מחמת אונס, אי צריך לחזור לראש. מ"מ שלא מחמת אונס, לכ"ע א"צ לחזור. ובממתין על מנין, ל"מ – לא מיקרי – אונס, לכן לכ"ע א"צ לחזור.

ולגבי מה שצ"ע המג"א לסימן קפ"ג, ביאר המח"ש, שרצונו לומר, דאפילו בבהמ"ז נסתפק ע"ש. ובסי' תק"ב ס"ק ע' הביא בשם ד"מ, דבהלל

לברכה שאחריו, כדמוכח מדברי הרמב"ם רפ"ט מהלכות תפילה, עכ"ד.

גם מפי מהר"ח כסאר זצ"ל שמעתי שכך הוא מעיקר הדין מן הטעם הנז"ל, אלא שנוהגים היום להמתין למניין לפני ישתבח, כדי לזכות את המאחרים לשמוע ברכת ישתבח ברב עם הדרת מלך, עכ"ד.

מהר"ח"כ אומר, כי נכון שמצד הדין, הקדיש שייך אל התפילה שאח"כ, והוא לא קאי על ישתבח, וממילא אין צורך לחכות. אבל בכל זאת – כך הוא אומר – נוהגים כן לחכות, כדי לזכות את המאחרים, ברב עם הדרת מלך'.

ולמעשה – כך מוסיף הראח"כ – אין לנו מנהג ידוע בזה, לפי שבתמין תמיד היה מניין.

לכאורה, מה הפירוש תמיד היה מניין?

אכן בבתי הכנסת הגדולים, תמיד היה מניין. אבל אם רוצים לברר את המנהג, צריך לשאול מהמקומות הקטנים. למשל, ראיתי תשובה לאחד מחכמי תימן האחרונים, בסביבות העיר רדאע ישנם כפרים קטנים, והתברר כי הם סומכים על הדעה הסוברת, כי אפשר לצרף תשעה וקטן. הדבר מפליא. זאת דעה, שכתוב כי גדולי הפוסקים דחו אותה, כמ"ש מרן בשלחן ערוך [סי' נ"ג סעיף ד'] לא נראין דבריהם לגדולי הפוסקים יעו"ש. אולם הם בכל זאת סמכו על הרמ"א, שם במקומות האלה, מקומות מסויימים, והם מתרצים את עצמם, למרות שהדבר אינו מקובל כך להלכה, אבל ככה היה המנהג שלהם, לצרף תשעה וקטן.

זוהי תשובת היבי"ע, שצילום ממנה הובא בשלהי ספר משיב נפש [אחרי דף קל"ח] שעת הצורך שאין עשרה גדולים ויתבטלו מלומר קדיש וקדושה, אז אפשר לצרף קטן מבין שמונה, לפי דעת המקילים וכו' ע"כ. הרחבתי כבר על כך בס"ד בשיעור שלח לך התש"פ בשל"א, שאין לצרף אותו.

אבא מארי זצ"ל, כאשר שאלו אותו את השאלה הזאת, האם צירפתם קטן למניין? הוא התפלא וענה, מעולם לא הוזקקנו לשאלה הזאת. אף פעם לא היתה לנו בעיה כזאת, לחפש קטן שישלים. לא אירע דבר כזה.

להמתין ולהפסיק חצי שעה עם ישתבח יעו"ש. ולשון מהרי"ל בהלכות תפילה כך הוא, מהר"י סג"ל [הוא מהרי"ל] היה מצוה לשליח ציבור גם אם לפעמים אשר סיימו פסוקי דזמרה ולא היה שם תכף מנין עשרה, אז יהא הוא יושב במקומו, ולא ישח שיחה בטלה. וגם אם ישתהה חצי שעה ויותר, מכל מקום יאמר ישתבח וכו' יעו"ש. ומשמע דהכי קאמר, ואפילו אם ישתהה חצי שעה ויותר שזה בודאי שיעור כדי לגמור את כולה, שפיר דאמי.

וחיפשתי קצת, ומצאתי שכך הבין בפשיטות הגר"ז בשלחן ערוך שלו שם בסימן נ"ג סעיף ג' וז"ל, אם אין מניין בבית הכנסת, ימתין השליח ציבור עם ישתבח וישתוק ולא ידבר כלום עד שיבוא מניין ויאמר ישתבח וקדיש. ויכול להמתין ולשהות אפילו חצי שעה שזהו שיעור כדי לגמור את כל פסוקי דזמרה מברוך שאמר עד סוף ישתבח, ואעפ"כ אין צריך לחזור לראש, הואיל ושהה ברצונו שלא מחמת אונס, כמו שיתבאר בסימן ס"ה. ובדיעבד אפילו שהה מחמת אונס, כגון שלא היה המקום נקי וכיוצא בזה, בעניין שבקריית שמע כיוצא בזה יש שמצריכים לחזור לראש כמו שיתבאר שם, מכל מקום בפסוקי דזמרה שהם מדברי סופרים יש לסמוך על דברי המקילין שם עכ"ל. וכזאת כתב הערוך השלחן שם סעיף ג'. אלא דמה שסיימו ליתן טעם לכך דבפסוקי דזמרה יש לסמוך על דברי המקילין, מדברי המגן אברהם שציין למה שכתב בסימן קפ"ג, משמע דבזמירות אתי ככולי עלמא, משום דקילי מקרית שמע. וכן מתבאר מדברי המחצית השקל, והפרי מגדים באשל אברהם. ונמצא שצדקו מאד דברי השתילי זיתים, ודבר ה' בפיהו אמת. וממילא נתיישבה השאלה כיצד יתכן שאמירת הזמירות וברכותיהן נמשכת חצי שעה.

ונמצא גם כן לפי זה, דמה שאמר מהרי"ל חצי שעה ויותר, אינו שייך לעניין חנוכה כמובן. מעתה לענ"ד כך צריך לתקן בשלחן ערוך המקוצר, שהרי כך הבינו רוב האחרונים, ובכללם השתילי זיתים שהוא ממאריהו דאתרין כפי שכתב מעכ"ת בכמה מקומות, ובפרט שכך מפורש במקור דברי המגן אברהם עכ"ל נר"ו. ולפי שהנושא צריך אריכות, נדבר על כך בהרחבה בלנ"ד בשיעור נוסף. יב"ן.]

האם הקדיש שאומרים אחרי ברכת ישתבח, חוזר על הזמירות שאמרנו, או שייך הלאה אל ברכת יוצר אור וכו'.

ישנו בנ"ד פרט נוסף, מידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א [הובא ב'זית רענן' על שת"ז שם] שכתב בזה"ל, בעיקר דברי רמ"א – הרי מקור דין זה הוא במהרי"ל, והרמ"א העתיק זאת בהגהה לשלחן ערוך – שמעתי מהר"י צובירי זצ"ל שאם אין מניין, יאמרו ישתבח ואח"כ ימתינו למניין, לפי שהקדיש לא קאי על ישתבח, אלא שייך

קשור אל הזמירות, ולפי זה היה צריך לצאת, שאפשר להגיד ישתבח, ולחכות לפני הקדיש. בזמנו שמעתי זאת מידידנו הרב יחיאל גמדאני – גמליאל, מעיר פרדס חנה ת"ו. הוא אמר לי, כי אצלם כאשר אין מניין, הם מחכים לפני הקדיש. רשום לי בשמו, לפני שנים רבות, בזה"ל, המנהג אצלם שממתינים אחרי ישתבח. והוא אומר את הטעם, כי כך מוכח מדברי הרמב"ם דשייך הקדיש להלן. ענית לי, לא. כי מנהגינו דחיישינן לשתי השיטות. (כמדומה שאני הקטן הייתי הראשון לברר דעת הרמב"ם בזה).

דהיינו, מצד אחד רואים כי בהרבה דברים אנחנו עושים כמו הרמב"ם, שהקדיש שייך ליוצר, ולא לישתבח. מצד שני, בתעניות, יש קריאת ס"ת אחרי והוא רחום וגו' אשרי וגו'. לפי דעת הרמב"ם, אין שייך לומר קדיש אחריהם. אבל מנהגינו פשוט שאומר ש"צ קדיש לפני הוצאת ס"ת גם אז. כמו כן באשמורות, אנחנו אומרים קדיש סמוך לתחילת האשמורות, כדברי הגאונים. אומרים והוא רחום וגו', אשרי וגו', תהלה לדוד וגו', וקדיש. על מה הקדיש? לפי הרמב"ם, אין מקום לקדיש הזה. כך כתב במפורש, רבי יהושע הנגיד, מבני בניו. שאלו אותו מתימן, כי כבר אז הם היו נוהגים כמו הגאונים.

זהו מה שביארתי בס"ד בעיני יצחק [על שע"ה שם, הערה ב'], וכתבתי בלשון ראוי, מפני שלדעת רבינו הרמב"ם דהקדיש לא קאי אַלְשַׁעֲבֵר אלא אַלְהַבֵּא, ולכן מנהגינו להעמיד ש"צ מהקדיש ואילך ולא מישתבח, כמו שביארתי באורך בבארות יצחק ס"ק ע"א. ממילא נראה דליתיה להאיי דינא. אמנם מהרי"ץ שם בסעיף ס"א העתיק מהכל בו דאזיל כשיטת שאר פוסקים שהקדיש שייך על פסוקי הזמירות שקדמו ע"ש. גם הלא מנהגינו לומר קדיש אחרי תהילה לדוד באשמורות, וכן במנחת התעניות, מה שאינו לדעת הרמב"ם כמ"ש שם דף ק"ל.

לפי הרמב"ם, אין מקום לקדיש הזה. אינני יודע, האם אפשר להגיד כי לדעתו 'אסור' לומר את הקדיש הזה. ברם עכ"פ המנהג הוא שכן התקבל להגיד אותו. אבל אנחנו סומכים על כך, כאשר אין מניין באותו הזמן, בתחילת האשמורות, אף כי

על כן, אם רוצים לברר מהו המנהג, צריך לברר זאת במקומות הקטנים, בכפרים ששם היו להם את הבעיות הללו מכיון שלא היה שם ציבור גדול. אבל אני מניח, שהם עשו כדעת הש"ע והרמ"א והשת"ז, וגם מהרי"ץ בע"ח העלה זאת, כי אם אין מניין, אזי לחכות לפני ישתבח.

שאלה מהקהל: במקומות הקטנים בתימן, אולי לא היה להם מניין, אבל כולם באו בזמן. משא"כ כיום, כולם נכנסים לבית הכנסת מאוחר. פה ישנה בעיני גדולה יותר.

תשובת מרן שליט"א: יפה. אבל הינך צריך לדעת, כי שם היתה בעיני אחרת. בלי שעון, בודאי שיגיעו מאוחר. היום בזמנינו, לא רק שישנם שעונים, ישנם גם שעונים מעוררים, אבל שם [בתימן] הכל היה 'בערך', עשו חשבון לפי הכוכבים וכו', א"כ בטח שיהיה קשה לדייק להגיע בזמן.

שאלה מהקהל: שאלה שיכולה להיות במציאות, לגבי תפילת מנחה, שאין עדיין מניין לקדיש לפני והוא רחום, גם שם מהרי"ץ כותב על זאת. תשובת מרן שליט"א: נכון.

לגבי הנקודה דלעיל, כי מדברי הרמב"ם מוכח שהקדיש הוא שייך לתפילה, אכן נכון שכך היא דעת הרמב"ם, ולכן אצלנו [התימנים] מי שאומר את ברכת ישתבח, הוא לא אומר את הקדיש. את רפאני וישתבח, אומר מי שאמר את ברוך שאמר, כיון שהאחד קשור אל השני. מעלים ש"צ מעכשיו, לפני ברכת יוצר, כיון שהקדיש הוא שייך אל התפילה. וכמו שהרחבנו בס"ד בבארות יצחק חלק א' הל' ברכות השחר ס"ק קע"א מדף קכ"ח.

כמו בתפילת המנחה. הרי ישנו קדיש, לפני תפילת מנחה. להיכן שייך הקדיש? האם לפסוקים אשרי וגו' הקודמים, או לתפילה שאחריה? במנחה וערבית, הקדיש לפני תפילת העמידה. הרי הרמב"ם ב'סדר התפילות' אומר, כי לעולם לא מתחילים תפילה, בלי קדיש. זאת כמו הכרזה והודעה, שעומדים להתפלל, וכמו שביאר רבינו מנוח. בשחרית, ג"כ היה צריך להיות כך, להגיד את הקדיש לפני התפילה, אבל אי אפשר, כיון שצריכים להסמיק גאולה לתפילה, ע"כ הקדימוהו לפני היוצר, אבל בעצם הוא שייך אל התפילה שאחריה. א"כ לפי דעת הרמב"ם, הקדיש אינו

ישנם אחרונים שכתבו להשלים את הקדיש אח"כ, מתי שיהיה מניין, אבל אנחנו אומרים כי בלא"ה אין מקום לקדיש הזה לפי הרמב"ם, ע"כ לא דואגים להחזיר אותו לומר קדיש, בבחינת 'עבר זמנו' – בטל קרבנו. אבל לכתחילה, נוהגים כן לומר קדיש.

על כן עכ"פ ראוי לחוש לשיטת החולקים על הרמב"ם. ועיין לקמן סימן כ"ה סעיף א'.

וישנו ויכוח גדול, לגבי לפני תפילת מוסף של שבת, וכן לפני תפילת מנחה של שבת, מי אומר את הקדיש? ישנם כאלה הנוהגים, שהחזן אשר הוציא את הס"ת, הוא זה שממשיך ואומר גם את הקדיש. כתבתי על כך בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק ג' סימן קי"ט, ישנה שם תשובה מיוחדת על זה. למעשה אנחנו מעדיפים, שהש"צ אשר מתפלל מוסף, הוא זה שיתחיל את הקדיש. לא בגלל שהקדיש אינו שייך למקודם, אלא בגלל שאם לא יזמינו שליח ציבור, אזי עלול להיות אח"כ דיבורים בין הלחש לחזרה. כי לפעמים, אם לא העמידו ש"צ לפני התיבה, מתחילים להתפלל כאשר עדיין לא היה ש"צ, אזי אח"כ מדברים בין הלחש לחזרה, אומרים 'תעלה אתה', 'תעלה אתה', והדיבור בין לחש לחזרה עפ"י גורי האר"י ז"ל זהו חטא גמור, ע"כ עדיף שכבר יעלה ש"צ מן הקדיש.

[צריך לעיין האם לדעת האר"י הנז"ל, שדיבור בין לחש לחזרה זה חטא גמור, זהו אפילו בדיבור כזה שהוא מן העניין. שהרי לעניין דיבור דחשיב הפסק מצד הדין, קיימא לן דדיבור מן העניין לא הוי הפסק, אלא דלכתחילה ראוי להימנע. ואם כן בנדון דידן נמי, לא הוי חטא גמור, אלא דלכתחילה ראוי להימנע. או דילמא יש להאר"י טעם נסתר בזה, באופן שאפילו דיבור מן העניין נחשב חטא גמור. איתמר.

ולפון"ר לא מצאתי הדבר הזה מפורש, אך כך המשמעות דבכל גוונא הוא חטא גמור. וכן נראה שאין חילוק בזה, מן הכתוב בשער הכוונות סוף דרוש רביעי דיוהכ"פ לגבי ה' הוא האלהים שהיה ראוי לאמרם לאחר הלחש, לולא שאין להפסיק וכו' יעו"ש, אף כי יש לחלק ששם אינו מעניין התפילה עצמה, רק מצד זמנו, ועיין יב"ן].

בכל אופן, המסקנא היא כי אנחנו חוששים לשתי הדעות. מצד אחד, עושים כמו הרמב"ם, ואולי זהו העיקר, אבל לוקחים בחשבון את הדעות שהקדיש חוזר על הפסוקים, שזוהי שיטת רש"י וסיעתו. לכן לכתחילה, מצד 'מהיות טוב אל תיקרא רע', שאנו חוששים לדעה הזאת, ע"כ עדיף לחכות למניין לפני ישתבח.

שאלה מהקהל: למה לפי נוסח בלדי, לא אומרים בתפילת ערבית קדיש לפני ברכו?

תשובת מרן שליט"א: על מה קדיש? הרי אמרנו רק פסוק אחד, או שניים?

המשך השאלה מהקהל: אבל הרמב"ם אומר, שלפני כל תפילה אומרים קדיש?

תשובת מרן שליט"א: לא. המדובר על תפילת שמונה עשרה. לפני תפילת שמונה עשרה, צריך לומר קדיש. בנוסח שאמי אומרים קדיש לפני ברכות קרית שמע של ערבית, מכיון שיש להם מזמור לפני כן, אבל בנוסח בלדי אומרים לפי התכלאל רק את הפסוק והוא רחום. והעולם מוסיפים את הפסוק י"י הושיעה. גם האשכנזים ככה. הספרדים הוסיפו מזמור לפני כן, ואז ממילא הוסיפו אחריו קדיש.

שאלה מהקהל: האם יש שאמי שנוהגים לומר אז מזמור. השמאמי של עי"ת צנעא ובנותיה, אינם אומרים מזמור, אלא שלושה פסוקים, כי אל רחום וגו', והוא רחום וגו', י"י הושיעה וגו'. על כל פנים לדידהו אחרי שלושה פסוקים גם כן אומרים קדיש. תשובת מרן שליט"א: כן. יש מהם שאומ' את מזמור שיר המעלות הנה ברכו וגו' וקדיש, כנדפס בסידור שיח שפתותינו כמנהג שאמי רדאע, ובסידור שתילי זיתים כמנהג שאמי דמאר.

שאלה מהקהל: בערבית שאומרים קדיש אחרי התפילה, הספרדים הרי אומרים שלושה פסוקים, האם זהו בכדי שיהיה כביכול על מה לחול?

תשובת מרן שליט"א: דרך כלל צריכים לכל הפחות ג' פסוקים, כדי שיהיה לקדיש על מה לחול. אבל מיד אחרי שמונה עשרה, ישנו בלא"ה קדיש תתקבל, שהוא מן הדין. לכך גם הרמב"ם מודה, גם בלי שום פסוק. לעולם ישנו קדיש, לפני כל תפילה, ואחרי כל תפילה. למשל בתפילת שחרית, אומרים בנתיים רק נפילת אפים, כיון שזה

שערי יצחק – השיעור השבועי

זה מברכים 'שבת שלום'. יכול להיות שגם זה, הוא ביאור נפלא לעניין הזה.

חיפשתי ומצאתי, כי כבר בספר עקידת יצחק – זהו ספר העקידה למהר"ר יצחק עראמה – הוא רמז אל הפירוש דלעיל. והביא זאת מהר"ץ – זהו סבו של מהרי"ץ – בספרו פרי צדיק [דף ל"ח ל"ט].

הוא כותב כך, ולפי שהיום הזה הוא נועד ומיוחד אל זה העסק, החמירה מאד התורה מעשות בו שום מלאכה מאבות המלאכות ומכל תולדותיהם, וחייבה בסקילה, לפי שתדיר חמור. ולא עוד אלא שלמדו מריבוי הכתובים, שאפילו המחשבה בעסקיו אסורה, והוא הדין בדברי הבאי, וכל שכן שיהיה הדבר חמור האיסור במה שיזיק. וכבר אמרו [ישעיה נ"ח, י"ג] ממצוא חפצך ודבר דבר, שלא יהיה דיבורך שלשבת כדיבורך שלחול. וכל זה בכלל העושה בו כל מלאכה, כמו שהורגל בכל מקום לומר, לא תעשה בו כל מלאכה, והכוונה לא מלאכה שמעית ולא מחשביית, כי מציאות המלאכה ראשונה היא בנפש האומן, ואחר מוציאה אל הפועל.

והנה אם יטרד ביום זה לחשוב מחשבות לעשות בזה ובכסף ובנחשת ובנחושת – אם האדם טרוד כעת בעבודות שלו – או בכל מלאכת מחשבת, או כי יפנה לבבו מהמלאכות המעשיות, ויתעסק במשאות שוא ומדוחים – מתעסק עם שטיות – אשר הורגלו בישיבת עמי הארץ, ודברי רכילות ולשון הרע המטילים שנאה וקנאה בין איש ובין אחיו ובין גרו, וכל שכן אם הוא מאזרי זיקות באפס עצים – זהו מלשון הפסוק, בַּאֲפֵס עֵצִים תִּכְבְּהוּ אִישׁ [משלי כ"ו, כ'] – לחרחר ריב ומדון על מקומותיהם וישיבותיהם – איפה אני אשב? ענייני כבוד – אשר מטרידים את התפילה, ומונעים את התורה, אשר כל זה באמת הוא אסור, לפי שגורם רעה ומיתה לאנשים החוטאים בו.

וכל זה ראוי שיושכל מסמיכתו לְשֵׁם, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת.

ואשר לא יועיל לו יום השבת להחיות את נפשו, על הדרך שאמרנו, לשמוע וללמוד את כל דברי התורה הזאת, המישרים את האדם, להתרחק מכל התאוות הרעות ומהמדות הפחותות, ולהתעטר בתשוקות טובות ומדות מעולות,

צריך להיות צמוד לתפילה, ע"כ הקדיש בא אחרי נפילת אפים, אבל בעצם הוא חוזר על התפילה.

שאלה מהקהל: יש קהילות נוהגים בראש חודש לחלוץ את התפילין בין הקדיש לבין שמונה עשרה, האם לפי הרמב"ם ישנה בכך בעיני?

תשובת מרן שליט"א: לא ממש, כי זאת הפסקה בשתיקה. אחרת, מתי יחלצו? אם יחלצו תוך כדי הקדיש, אזי לא יכוונו. אולי עדיף היה שיעשו זאת, לפני הקדיש. אם הדבר אפשרי, אולי זה יותר טוב. אבל אנחנו חולצים קודם לכן, לפני המזמור שירו לי"י שיר חדש וגו' כמ"ש מהרי"ץ.

השלמה בעניין זכירת שבת וקידוש, האם באמירת 'שבת שלום' יוצאים יד"ח מצות זכור את יום השבת לקדשו, ותוספת מקורות לגבי פירוש הברכה 'שלום עליכם', וכן 'שבת שלום', שהובאו בשיעור הקודם.

בשיעור הקודם דיברנו בס"ד, בעניין זכירת שבת וקידוש, והאם 'שבת שלום' זה ג"כ נחשב שמקיימים באמירה זאת מצות 'זכור את יום השבת לקדשו', ומהו הביאור של 'שבת שלום'.

הבאנו ביאור נפלא, כי מתחילה השבת היתה אמורה להיות בששת ימי בראשית, בכל יום ארבע שעות. היה צריך להיות, לא עשרים וארבע שעות ביום, אלא עשרים ושמונה שעות. אולם לפי שהיתה מחלוקת בין הימים, מאחר שכל אחד רצה שהשבת תהיה בו, לכן הקב"ה לקח מכל אחד ארבע שעות, צירף אותם ועשה מכך שבת. בכדי שלא תהיה מחלוקת בין הימים. זהו 'שבת שלום', השבת עשתה שלום בין כולם, שכולם יראו כי יש להם חלק בעניין הזה.

יכולים להיות ביאורים אחרים, למלים 'שבת שלום'.

נאמר בפסוק, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת [שמות ל"ה, ג']. ישנו כאן רמז. בשבת קודש, עלולה להיות מחלוקת ח"ו, כי האנשים פנויים ממלאכה, ומאידך כולם מתאספים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, מסיבות ושמחות, ויכולה להיות ח"ו אז סיבה למחלוקת. בימות החול, כל אחד טרוד במלאכתו, וכל אחד בפני עצמו. לכן מעוררנו הכתוב, 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'. תיזהרו אז מאש המחלוקת. בשביל

היו צריכות להיות שבת. אלא שאז היתה מחלוקת ביניהם. ועשה שלום ביניהם. הקב"ה צירף את כולם. לבן או שבת שלום.

*

את זאת מצאתי לפני כחמשים שנה, בספר כת"י נקוב בשם כנפי יונה, שחיברו כהר"ר שלום ב"ר נתן צ'ובירי, אחיו של חמי רבי שאול זצ"ל. הוא הביא לי את הכת"י בזמנו, והעתקתי עניין זה לעצמי, כי ראיתי שזהו חידוש גדול ונחמד. היה שם קובץ ליקוטים של עניינים שונים.

וגם כיום שאני מחפש את המקורות לכך, עדיין לא מצאתי אף אחד שכתב בסגנון הזה, כפי שהוא כתב. כתובים דברים דומים. מצאתי ארבעה-חמשה מקורות שכותבים את זה, כל אחד מביא זאת בסגנון אחר.

מהו המקור הראשון? איננו יודעים. הראשון שמביאים אותו במפורש, זהו הרמ"ק. מביאים זאת בשמו. אבל כל אחד מוסיף עוד פרט, מה שהשני אינו מוסיף. ומכולם ביחד, ישנו לפנינו כאן בניין גדול.

*

בקשר לעניין הראשון, לגבי 'שלום עליכם', על זאת אני יודע כי המקור הוא בספר המטעמים [מערכת שלום] אשר כתב זאת בהדיא בשם עצמו. הוא מביא כמה טעמים, למה אומרים שלום עליכם בלשון רבים ולא בלשון יחיד.

ובאות ו' הוא כותב את הטעם דלעיל בזה"ל, טעם למנהג, שכל אחד מברך לחבירו שיהיה שלום בין ד' יסודותיו, שלא יתגבר יסוד על חבירו, וע"כ יהיה בריא. אולם כידוע שהחללים באים מן התגברות יסוד אחד על חבירו, כגון יסוד האש או יסוד המים. וע"כ כשיהיה שלום ביניהם, יאריך ימיו בטוב. כנ"ל. דהיינו ראשי תיבות, כך נראה לי.

אולם לגבי העניין של 'שבת שלום', זהו דבר מאד נדיר בספרים, ישנם ממש בודדים אשר כתבו זאת. הראשון שמצאתי, זהו מהר"ר בנימין ויטאלי, בעל גבול בנימין.

זהו ספר שמהרי"ץ מביא אותו פעמים רבות בראשי תיבות ג"ב. הפיוט מברך רחמנא וכו' זהו

והלבוש אותו מחלצות, הנה הוא באמת ממית את עצמו, יען כי לא נזהר בכ' הכתוב [שמות כ', ט'] ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ששת ימים תעשה מלאכה, שהכוונה שישאר ביום השבת פנוי לגמרי מכל מעשה, רק שיהיה השבת קדש לה, להשתדל בשלמות נפשו וכו'.

בשביל כך, הברכה 'שבת שלום'. זהו ג"כ ביאור טוב ופשוט.

אבל הביאור שאמרנו [בשיעור הקודם], כי היתה מחלוקת בין הימים וכו', זהו חידוש גדול.

את הביאור הזה מצאתי בס"ד בספר כת"י, בשם כנפי יונה, שם הוא כותב שתי שאלות.

וזה לשונו, למה האדם אומר לחבירו שלום עליכם בלשון רבים. למה לא אומרים, 'שלום עליך'?

אלא תדע לך, שאדם מורכב מד' יסודות ארמ"ע. לפי שהאש, מים מכבין אותו. אם ח"ו יתגבר על האדם יסוד האש, אזי הוא יהיה חולה. קדחת, חום. וכן הרוח זורק את העפר. הרוח והעפר, הם מנוגדים.

ועשה הקב"ה שלום ביניהם, והרכיבם באדם. זאת חכמת ה', לברוא בצורה שהאחד לא יתגבר על השני.

לכך אומר, שלום עליכם. דהיינו, שכל ארבעת היסודות שלך, ימשיכו להיות במצב הזה, ולא יתגברו האחד על השני, שאז ח"ו האדם בא לידי חולי.

וי"א למלאכים, מנין. פי מלאכיו יצוה לך, לשמך בְּכָל דְּרָכֶיךָ [תהלים צ"א, י"א].

זהו דבר אחד.

והדבר השני, ובשבת או שבת שלום. למה אומרים בשב"ק, 'שבת שלום'? מה הקשר?

אלא כיון שביקש הקב"ה לעשות את השבת, מיד עמדו הימים במחלוקת, וכל אחד אומר בי יִפְרָא שבת. מה עשה הקב"ה. לקח מכל יום שתי שעות, ועשה את השבת. לפי שבתחילה הי(ת)ה היום, י"ד (יום) [נראה שצ"ל שעות].

הוא קיצר מעט. ויותר נכון יש כאן דילוג. הכוונה שכל יום היה צריך להיות, י"ד שעות יום וי"ד שעות לילה, סה"כ עשרים ושמונה. שתי שעות מן היום, היו צריכות להיות שבת. וכן שתי שעות מן הלילה,

כי מתחילה לא היה אחד בהם, שהיו זוגות זוגות, א"ב ג"ד ה"ו. היה לכל יום בן זוג. יום ראשון עם שני, שלישי עם רביעי, וחמישי עם ששי. לא היה אחד, שהיה בלי בן זוג.

וכשנתן להם השבת, זלו אחד בהם, שהיה א' בהם, שאין לו בן זוג. כידוע, לשבת אין בן זוג. אבל זה נהיה רק אחר כך.

דברי פי חכם חן.

והוא מוסיף על כך, בזה הדרך הנכון מובנים לי דברי המאמר כמין חומר, מימים שברא הב"ה בחר לו א' מהם, דהיינו שממה שנתנו הימים משלהם נבחר השבת.

והוא לפע"ד מה שאנו אומרים, חמדת ימים אותו קראת. שהימים חמדו להיות להם ראש, הוא השבת. וכן מצאתי בזהר חדש פ' וישב דף מ"ז ג', אמר לון קב"ה, אתון חללתון להאיי שבת דאנא גזרנא דיהא מלך על כל שאר יומין.

וזהו פי" הכתוב שאמר דוד, גלמי ראו עיניך וכו', שגידלוהו משל אחיו, שהניחו לו משנותיהם. וזה כמו ימים יוצרו ולו א' בהם, שגידלו את השבת משעותיהם שהניחו לו.

והיות הימים כ"ח שעות, נלע"ד שהוא על-דרך הכ"ח עתים שבקהלת, שהם י"ד לטובה כנגד שעות היום, וי"ד לרעה כנגד שעות הלילה. ובשביל השבת נשארו כ"ד, י"ב שעות ליום וי"ב שעות ללילה.

ובזה אבין מאמר ז"ל בב"ר [פ' ס"ח], כי בא השמש [בראשית כ"ח, י"א] – הוא מקשר זאת עם הפסוק שקראנו בפרשת השבוע, ויצא, כי בא השמש – מלמד שהשקיע הב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצנעא וכו'. אותן שתי שעות שהשקיע לו הב"ה חמה בצאתו מבית אביו, אימתי החזירן לו? בחזירתו לבית אביו. הה"ד ויזרח לו השמש.

והקשה בעל יפה תאר, מנלן דהו שתי שעות? איפה כתוב 'שתי שעות'? מהיכן לקחו חז"ל, את ה'שתי שעות'? ותירץ בדוחק.

ולדרכנו יפון מאד. כי הנה שתי שעות יותר היתה ראויה הלילה להיות, והן הנה שהקדימה הלילה לכבודו של יעקב. וכן בחזרתו, אותן שתי שעות

פיוט שלו, ואצלינו לקחו זאת לשמחת תורה, כאשר אנחנו גומרים את התורה. כיון שכתוב שם בפיוט, 'דאמטי לן זמנא, לאשלמא ספרא'. הוא הדפיסו שם בספרו, בחלק ג' סוף דרוש נ' לגמרה של תורה בסיום הלכות הרי"ף, ומפורש שם שגם את הפיוט אמרו בסעודת אותו סיום יעו"ש.

הוא מביא זאת [בחלק ב' דרוש ה', דף 116 בדפוס החדש], לגבי הפסוק [תהלים קל"ט] נַפְּלָאִים מַעֲשֵׂיךָ וְנִפְשֵׁי יַדְעַת מְאֹד וגו'. גְּלָמֵי רְאוּ עֵינֶיךָ, וְעַל סִפְרֶךָ כָּלִם יִכְתְּבוּ יָמִים יִצְרוּ, וְלֹא [וְלוֹ] אֶחָד בָּהֶם. מה הפירוש, 'ולו אחד מהם'?

וזה לשונו, בילקוט תהלים ע"פ זה [נפלאים מעשיך], ר' יהושע אומר, מהו 'ולו אחד בהם'? מימים שברא הב"ה בחר לו א' מהם, יה"כ או שבת ע"כ. אי אפשר את שניהם, כי זה רק אחד. לכן חייבים או זה, או זה.

ויובן לפע"ד על פי הקדמה אחת ששמעתי מאדם גדול, הוא כמוהר"ר יהודה כהן נר"ו, בנו של בעל שער אפרים זלה"ה, שאמר לי בשם המקובל האלקי כמוהר"ר יהודה חביליו זצ"ל ראש ישיבת חברון תוב"ב, שהיה אומר משמו של הרמ"ק זלה"ה – כאן מוזכר המקור הראשון, הרמ"ק, זהו מהר"ר משה קורדובירו המפורסם – שמתחילת בריאתו של עולם, היו ראויים הימים להיות מכ"ח שעות לכל א'.

הוא לא אומר כמו הכנפי יונה, שהיתה ביניהם מחלוקת, אלא הוא אומר כעין זה. בסגנון אחר.

ולהיות שהיו ששת ימים שוים, ולא היה להם מושל וקצין, ביקשו מהב"ה שיתן להם מלך גדול על כולם. ואמר להם, רצונכם שאתן לכם יום א' שיהא לכם מלך, צריך שתגדלוהו משלכם – הכוונה ידועה כמו שדרז"ל את הכתוב לגבי כהן גדול, וְהִפְּיֵחַ הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר יוֹצֵק וגו' [ויקרא כ"א, י'] גְּדֹלוֹ מִשָּׁל אֲחָיו – ונתנו לו ד' שעות מכל יום, ובזה יהיה לו שליטה עליכם. והוא השבת, שנתנו לו ששת ימי המעשה, כל אחד ד' שעות, הרי כ"ד שעות של יום השבת.

והוסיף הרב חביליו הנ"ל משלו, כי זהו שכתוב 'ולו אחד בהם'. דכתוב באל"ף, וקרי בוא"ו. כתוב באל"ף, ולא אחד בהם, וקרי בוא"ו, ולו.

שהיה היום ראוי להיות יותר, החזירן לו. והשתא אתי שפיר ב' שעות דוקא. זהו מקור אחד.

*

המקור השני, בספר חמודי דניאל, מהורודנה, על יורה דעה, הוא כותב זאת בהקדמה [דף 18] בשם המפרשים.

וזה לשונו שם, בפסוק בוקר ויודע י"י את אשר לו, ופירש"י אם יכולין אתם להפוך בוקר לערב כך וכו', י"ל ע"ד שאמרו חמדת הימים אותו קראת. ופירשו המפרשים, שחמדוהו הימים. בתחילה לא היו אלא ששת ימי בראשית, וכל יום היה כ"ח שעות, י"ד שעות ביום וי"ד שעות בלילה.

כעת הוא אומר דבר חדש – האחרים לא אמרו כך, עד פה לא שמענו זאת – וז"ל, והקב"ה בוחר בשביעית, והיו ב' שעות בלילה קודש, וב' שעות ביום.

שמעתם? אם היו רק ששה ימים, מתי בדיוק תהיה שבת? לפי התכנית דמעיקרא?

ישנם י"ד שעות ביום, ואז הקב"ה בוחר את השביעי. ככה זה בתורה תמיד, שהשביעי הוא החשוב. א"כ פירושו, שש שעות חול, והשעה השביעית היא קודש. לא עובדים. שביתה. ולאחר עוד שש שעות, שוב הפעם השעה השביעית היא קודש.

לא שתי שעות רצופות, אלא בכל שעה שביעית, חוזר להיות קודש. גם ביום, וגם בלילה. שש שעות חול, והשביעית קודש.

ואמרו הימים, הרי כולנו שוים, ואין לנו מושל.

נתנו כל אחד ב' שעות של יום וב' שעות של לילה, ונעשה מעל"ע אחד שלם כולו קודש, ומושל על כל הימים.

ולכך כתיב – תשמעו עוד חידוש – ששת ימים תעשה מלאכתך. שהוא מיותר. הרי בודאי ש'ששת ימים, תעשה מלאכתך'?

נראה כי ישנה כאן טעות, כי בפסוק בפרשת משפטים [שמות כ"ג, י"ב] נאמר, שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת. אינני יודע, האם הדבר מדויק.

אבל בעצם, זאת שאלה תמיד, כגון בפסוק [שמות כ', ח'] שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ, לכאורה מהו החידוש ש'ששת ימים תעבוד'? וכי ישנה כאן איזו מצוה, לעבוד ששת ימים?

אלא הכוונה היא, כי מקודם אי אפשר היה לעבוד כל הששת ימים, מכיון שהיו בהם שעות שאי אפשר היה לעבוד בהם. אסור היה לעבוד, בכל ששת הימים במלואם. אולם כעת, משניתנה התורה וישנה שבת, אזי אפשר לעבוד ששת ימים שלמים.

כך הוא כותב, אלא שמתחילה לא היו רשאים לעשות מלאכה כל ו' ימים, אבל עכשיו ו' ימים תעשה מלאכתך וביום הז' תשבות.

וקרח לא היה רוצה שיהיה מושל על ישראל, כמ"ש כי כל העדה כולם קדושים, ע"ש במפרשים דלכך שאל טלית שכולה תכלת ובית מלא ספרים. לכך אמר לו משה, כי היום של עכשיו, כבר עברה הלילה. אבל בוקר, אם יכולין אתם להפוך בוקר לערב, דהיינו שיהיה עוד לילה ב' שעות יותר, שמע מיניה דלא בעינן מושל, כי היום מתחילת הלילה, כמ"ש ויהי ערב וכו' וק"ל. הוא מסביר לפי זה את הפסוק שאמר קורח למשה רבינו, כי כל העדה כולם קדושים, דהיינו אין מי ששולט, אין מלך, אנחנו כולנו שווים. אמר לו משה, א"כ לפי דבריך, תהפוך את הבוקר לערב, יהיה עוד שתי שעות יותר.

*

בספר כרם הצבי [פרשת קרח, דף קל"ג קל"ד], הביא את החידוש הזה, בשם ספר קול אריה, בשם הראשונים.

וזה לשונו, הראשונים כתבו, כי בתחילת הבריאה היה כל יום כ"ח שעות. ולא היו, רק ו' ימים בשבוע. אך ימי השבוע ראו כי טוב לפניהם להמליך עליהם יום אחד ולהשתעבד לו, והוא יתקנם ויפארום.

צריכים להבין את זאת. למה הם רצו כי יום אחד, יהיה עליהם מלך?

(כי בזה שהאדם נח ועוסק בתורה בש"ק, מראה בזה טהרת לבבו, דמה שאינו עושה כן בימי החול יען אנוס הוא בטרדת פרנסה. אדם שבמשך

שערי יצחק – השיעור השבועי

בשעה השביעית, ועכשיו שבת. ככה היה אמור להיות. לא שהדבר היה בפועל, אלא חשבו כי ככה ייעשה. אולם בסופו של דבר, זה לא היה כך, כי הוא לא נח רק ביום השביעי. בסוף, הקב"ה בחר ביום השביעי, אבל מעיקרא הוא בחר בשעה השביעית. אחרי כל שש שעות, היתה הפסקה של שעה.

יכול להיות, שישנם בכך סודות נסתרים, גדולים ונשגבים.

מי שיעיין בספר רכב אלהים למהרי"ו – מהר"ר יצחק ונה זצ"ל – יראה כי הוא מדבר [במרכבה הראשונה, דף ט"ו] לגבי עניין שבעת הימים, אשר הם מכוונים כנגד ז' הספירות. וז"ל, בספירת אלהים שהיא מדת הגבורה ברא גבורה שבבריא"ה, וברא היכל הזכות ביציר"ה שממונה עליו אדיריא"ל, ובעשייה מדור ג' שממונה עליו קדשיא"ל, כמו שאנו עתידים לצייר למטה.

וברא יום שני. ומפני שהוא דין קשה, היתה מחלוקת בו, והבדיל בין המים העליונים והמים התחתונים, ונבראת בו גיהנם מצד הדין שבגבור"ה, וגם המלאכים נבראו בו מצד האש שנאמר בהם [תהלים ק"ד, ד'] משרתיו אש לוהט. אבל יום ראשון, שהוא רחמים, ויש בו מיזוג דין, נבראו בו השמים, שהן א"ש ומי"ם. והארץ שהיא מארבע יסודות, האש שבה נברא מצד הדין שבחס"ד, והמים שבה מצד הרחמים שבחס"ה, ועפר ורוח מעורבין יחד לצורך התחתונים מדין ורחמים. ואם יגבר צד הדין על הרחמים, יחריב העולם. ואם יגבר צד הרחמים על הדין, לא יוכל העולם להתקיים, כי האש צורך גדול הוא לעולם. ובחיבורם יחד במיזוג, יהיה הכל נאה ומתוקן. וגם האור שנברא ביום ראשון, מצד הרחמים שבחס"ה נברא. עד כאן יצירת יום שני ויום ראשון.

הוא כותב שבכל יום, ישנן שתי מדות.

וגם בהמשך [בדף ט"ז] הוא כותב, וברא יום שלישי. וברא בו אילנות ודשאים מצד הדין שבו ומצד הרחמים, כי הוא כולל שתי המדות שקדמו לו. ומפני זה אין קיום לאילנות ולדשאים בלי שמש ומטר, השמש מצד חום הגבור"ה, והמים מצד החס"ד שנקרא מים. אבל הגשמים עצמן

השבוע, אין לו זמן ללמוד. אבל בשבת קודש, הוא כן לומד. כפי שנאמר, וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג [ישעיהו נ"ח, י"ג]. הקריאה בשבת, הלימוד, זהו עונג.

ואם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, והוא כמו שעסק בתורה גם בימי החול. וגם גורם קדושת השבת השפעה רוחנית על ששת ימי השבוע, שהם דוגמת מחזיק ת"ח. כי ע"י פרי העבודה בששת ימי המעשה, יתנו לו האפשרות לנוח בש"ק ולעסוק בתורה, ועי"ז גם הם מתוקנים ומפוארים). והסכימו שלא יהיו כולם שוים, רק הוא (היום השביעי) יהיה מלך עליהם, ונתן כל יום ד' שעות משלו עבור יום הש"ק.

וז"ש חמדת ימים אותו קראת, כי כל הימים חמדו את יום הש"ק ונתנו לו משלהם והמליכוהו עליהם, וזהו זכר למעשה בראשית. ולפי"ז הראו ימי השבוע כי אינו ראוי להיות הכל בשוה, רק הפחות ישתעבד להנעלה והנכבד.

וז"ש מרע"ה בקר וידע בו, וכ' רש"י כשם שאי אתם יכולים להפוך בוקר לערב, כלומר להאריך היום כ"ח שעות ואז יהיה בזמן זריחת הבוקר עוד ערב של יום אתמול, כי השחר יאחר להופיע ארבע שעות, יען כבר הורו הימים וחמדו והסכימו שיהיה יום אחד מתנשא לראש עליהם, כן תוכלו לבטל את גדולת מרע"ה וכו'.

שאלה מהקהל: איך בכל יום היה שבת, הרי הקב"ה נח ביום השביעי? איך יכול להיות שבאמצע היום היה שבת? לא כתוב בתורה, שהיתה מנוחה בכל יום ויום?

תשובת מרן שליט"א: אתה שואל טוב. מה שכתוב זינח ביום השביעי, זהו מה שהיה בסוף. אבל השאלה היא, מה היה מעיקרא.

האמת היא, כי כל העניין הזה הוא סתום וחתום. מה הפירוש, שהיתה בין הימים מחלוקת? נראה כי פה רב הנסתר על הגלוי, על מה הימים רבים ונחלקים, ושהשבת יהיה עליהם מלך. וכבר דיברנו בשיעור הקודם, כי בודאי שלא יכולה להיות מנוחה, אלא רק בסוף. נראה כי הם חשבו, כי הקב"ה יעשה שש שעות, וינוח בשעה השביעית. דהיינו לפי התכנית דמעיקרא, ה' ינוח כביכול

שורדים לעולם למחיתו, אינם באים אלא ממדת הגבורה עצמה, ומקורם מן החס"ד שיוצאים מן החסד וכו'.

רואים כי צריך איזה מישהו, אשר יתאם ביניהם. אם כי אינני מבין זאת, מה הם מחפשים שיום אחד יהיה מלך עליהם? הקב"ה הוא המלך. מדוע הם מבקשים מלך? כפי שבני ישראל בזמן שאול הנביא לא היו צריכים לשאול מלך, והקפיד עליהם, כי הקב"ה הוא המלך, למה צריך אותם? לכן נראה, כי ישנם כאן דברים הנעוצים בסתרי תוה"ק. אנחנו קוראים ואומרים את המלים, ולא מבינים זאת לעומק, מה זה בדיוק. אבל לכל הפחות יש לנו קצת הבנה על ידי זה, כגון מה הפירוש 'חמדת ימים אותנו קראת', כי הימים חמדו אותו.

ראיתי כי בספר שבילי פינחס [התשע"א, פרשת יתרו דף קס"ה] – הוא הדגיש את הדבר הזה, שאין מקור נוסף לעניין דלעיל – וכתב בזה"ל, והנה היות שהרב גבול בנימין הוא כפי הנראה המקור היחידי להקדמה זו בשם הרמ"ק, זאת ועוד, שהוסיף בעניין זה דברים נפלאים אשר לא שזפתם עין, אמרתי דבר בעתו מה טוב להביא את דבריו היקרים לתועלת הרבים וכו'. הוא מעתיק את דבריו יעו"ש.

חידוש נפלא בדרך מהר"ז הרופא כי בנוסח הקידוש כתוב עניין 'קדושה' שש פעמים, כי כך הוא ג"כ בתפילת ליל שבת ובברכה מעין שבע.

גם כפי שאמרתי בס"ד בשיעור הקודם, לפי זה מבינים תירוץ נוסף להערת מהר"ז הרופא, אשר עמד על דבר נפלא, למה בקידוש ישנה שש פעמים את שורש המלה 'קודש'? 'אשר קידשנו', 'ושבת קדשו', 'למקראי קודש', 'ואותנו קידשת', 'ושבת קדשך', 'מקדש השבת'.

הוא תירץ, לפי שהשבת מקודשת יותר מששת ימי החול.

ולפי מה שביארנו – כפי שהודפס כבר בשיעור הקודם – הסיבה שכתוב שש פעמים בדוקא, מכיון שמאותם ששה ימים, נוצרה הקדושה. נלקחו מכל יום, מהששה ימים, ארבע שעות.

בעת תשמעו דבר, הפלא ופלא ממש.

בליל שב"ק זאת שמתני לב, כי מלבד בקידוש וכדלעיל, הנה גם בתפילה של ליל שבת, וגם בברכה מעין שבע, כתוב שש פעמים עניין 'קודש'. והדבר בבחינת 'בתלתא זמני הויא חזקה'. ממש מפליא, ומעורר את הלב.

תראו כעת, א' אתה קידשת, ב' וקידשתו מכל הזמנים, ג' ויקדש אותו. שלוש פעמים. ואחר כך, בפיסקת רצה נא במנוחתנו וכו', ישנן עוד שלוש. ד' קדשנו במצותיך, ה' שבתות קדשך, ו' בא"י מקדש השבת. וביחד בדיוק הם שש.

הערה מהקהל: זה אם לא גורסים 'מקדשי' שמך? תגובת מרן שליט"א: יפה מאד. עוד מעט נגיע לכך. זאת ה'פצצה'.

ואותו הדבר, בברכה מעין שבע. רואים כי הדבר מדויק ממש. 'המלך הקדוש שאין כמוהו', זה לא שייך ולא נכנס בחשבון, כיון שזה מדובר על הקב"ה. א' שבת קדשו, ב' מברך השביעי ומקדש השבת, ג' ומניח בקדושה לעם מדשני עונג. סה"כ שלוש. ועוד שלוש, בפיסקת רצה נא במנוחתנו וכו', כדלעיל.

אבל שני הדברים הללו, הם רק לפי הנוסח שלנו. כי אלו שמשמיטים בקידוש, 'כי בנו בחרת ואותנו קידשת מכל העמים', יהיה להם רק חמש, ע"כ 'חובה' לכתוב ולומר גם 'ואותנו קידשת'.

הרי מהרי"ץ בעץ חיים [דף קי"א ע"ב] עמד על כך, וכתב בזה הלשון, 'כי בנו בחרת'. האר"י ע"ה מחק לתיבות אלו מנוסח הקידוש, ומנהגינו לאמרו כנוסחת הרמב"ם בחיבור ובתפא"ל. גם בספר כנסת הגדולה כתב, שבדברי הר"י ריקנאט"י והר"י שרגא ובסידורים, כתוב כי בנו בחרת ואותנו קדשת וכו'. עפ"ז אומר מהרי"ץ, ואם כן אין לנו לנהוג בהיפך, כיון דהני רבוותא סברי כן, ועל פיהם נתייסד מנהגינו.

וכן כתב מגן אברהם סימן רע"א וז"ל, ובתיקוני שבת כתב שהוא שבעים תיבות, ולכן אין לומר כי הוא יום וכו'. ונראה לי שאין לשנות שום מנהג, כי לכל מנהג יש טעם ויסוד וכו' ע"ש. גם הרמב"ן בספר שושן סודות כ' בנוסח כי בנו בחרת, ופירשו עפ"י הסוד ע"ש.

אם משמיטים את המלים 'ואותנו קידשת', יהיה פחות אחד. ומכאן סמך וחיזוק עצום לגירסתנו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ידידנו הרה"ג איתמר אושרי הי"ו, העביר אלי חידוש גדול באמצעות בנו הרב אלחנן הי"ו, הוא הפנה את תשומת לבי אל מה שכתוב בספר של מהר"ר יצחק סגי נהור, בנו של הראב"ד, שהיה מקובל אלהי. יש לו ספר בשם 'סוד הדלקת נרות חנוכה', והוא כותב [בדף ס"ט] דבר נפלא. למרות שהוא גורס כפי הנוסח שלנו, בפיסקת זכרנו לחיים וכו', בכל זאת הוא אומר שהן י"א תיבות. שמעתם? ארבע עשרה מלים, והוא אומר כי הן אחת עשרה.

רואים בחוש כיצד בסופו של דבר, אלו ואלו דברי אלהים חיים. האר"י אומר, י"א תיבות בפועל, והמקובלים הראשונים אומרים כפי הנוסח שלנו, שזה י"ד תיבות, אבל הוא מסביר כי לאמיתו של דבר הן י"א.

תשמעו כיצד הדבר.

הוא כותב כך, לגבי ברכת ישתבח, הבית החמישי היא של שתי תיבות, והיא 'מלך חי העולמים', כי חי-עולמים היא תיבה אחת. שימו לב. שתי מלים, נחשבות מלה אחת. והוא כי חיבור שניהם, הוא שם אחד של ספירת יסוד כנודע. בתורת הקבלה, זהו דבר אחד.

וכבר נתבאר סוד זה, בעניין הברכה לחיים שמוסיפים בברכת מגן בעשרת ימי תשובה, שיש בנוסח ההוא י"ד תיבות, ונכנסין בחשבון י"א תיבות. בעבור כי אל מלך, חיבור שניהם, הוא שם אחד משמות ספירת בינה.

וכמו כן 'אלהים חיים'.

אבל 'אלי וחי', חיבור שניהם, הוא שם אחד משמות היסוד.

הפלא ופלא.

במלים אחרות, כולם מתכוונים בסופו של דבר לדבר אחד. זה בא מצד ימין, וזה בא מצד שמאל, אבל אין סתירה מהותית ופנימית בעיקר הדבר.

כבר המוציא לאור העיר שם [בהערה מ"ג], נוסחת רבינו היא כנוסח הר"י גיקיטיליא שהביא הב"י בסימן תקפ"ב, 'זכרנו לחיים אל מלך חפץ בחיים, כתבנו בספר חיים למענך אלהים חיים אל חי, ולא כנוסחא שלנו שהיא עפ"י האריז"ל וכו'.

גם בנוסח רצה נא במנוחתנו וכו', לפי הנוסחאות האחרות, נוסף להם אחד. כי אנחנו גורסים, 'כל ישראל אוהבי שמך', והם גורסים 'מקדשי שמך'. הם עשו 'מקדשי', בכדי שיהיה 'מעין חתימה סמוך לחתימה', אז בשביל זה הם הפסידו. כנראה מישאו תיקן זאת. אבל מהר"י אומר, כי הדבר אינו נכון, מכיון שלא צריכים זאת בשביל שיהיה כאן 'מעין חתימה'.

וז"ל מהר"י בעץ חיים [דף ק"ח ע"א], 'אוהבי שמך'. הרד"א ז"ל בסדר תפילת יום טוב דפסח כתב, דגירסת 'אוהבי שמך' טעות היא, דצריך לומר סמוך לחתימה מעין חתימה, ועל כן כתב שיש לומר מקדשי שמך ע"ש.

ובכל נוסחאות דידן, גם בנוסחת חרמב"ם, גרסי 'אוהבי'. וצריך לומר, דקרו סמוך לחתימה, מה שאנו אומרים שבתות קדשך, או מועדי קדשך. ומה שמאריכים בהזכרת ארבע או חמש תיבות אחר זה, לא הוי הפסק, ושפיר הוי סמוך לחתימה מעין החתימה. ועיין מה שכתבנו לעיל בחתימת ברכה ראשונה דערבית דחול. מה שישנן אח"כ עוד כמה מלים, הדבר אינו נחשב הפסק. והחולקים עלינו, המה יעמדו למשפט עם חתימת ברכת ערבית.

יוצא כי ישנן שש פעמים, של הזכרת קדושת השבת, גם בתפילת ליל שבת, וגם בברכה מעין שבע, מלבד הקידוש. בכניסת השבת בדוקא, מזכירים את ששת ימי השבוע, שמהם נבעה קדושת השבת, שלוש פעמים. כפתור ופרח.

אמנם צריכים לדעת, יסוד גדול וחשוב. למרות שלפעמים ישנם חילוקי דעות בין גדולי ישראל, הן בהלכה הן לגבי גירסאות, וכדומה, זה אומר טעם כזה וזה אומר טעם אחר, כגון בנ"ד שהאר"י ז"ל אומר לא להגיד זאת בקידוש, וישנה אריכות גדולה על כך בספרים, כי רואים שכל הראשונים גרסו זאת, או כעין זאת. אבל מ"מ צריכים לדעת, כי הכל הולך אל מקום אחד. אלו ואלו דא"ח נינהו.

בודאי אתם זוכרים, מה שדיברנו בזמנו [בשיעור ליל הושענא רבה, ושיעור מוצש"ק בראשית, שנת התשפ"ה] לגבי הנוסח זכרנו לחיים וכו' בעשיית, כי האר"י אומר להגיד רק י"א תיבות, ואנחנו אומרים י"ד תיבות.

לגבי הדברים שהובאו בספר אור הנר ח"ג, כי מהר"ש מנצורה דיבר על בני הכפרים בזלזול וכו', מקורות לכך שגם הם היו ת"ח, החמירו ודנו בכובד ראש בענייני טריפות וכדו'.

ברצוני לסיים, בשני דברים.

ראשית, בזמנו הפצנו את הספר אור הנר, החלק השלישי, ידידנו הרב ניר טיירי הי"ו נמצא כאן והוא ממשיך בהפצת הספר, רק ראוי כעת להוסיף משהו לגבי דבר אחד המובא שם בספר [בדף ל"ח], כי אולי ישנם אנשים אשר עלולים להבין את הדברים בצורה שאיננה נכונה.

אבא מארי זצ"ל הביא פה כי מהר"ש מנצורה, דיבר על 'בני הכפרים' בזלזול, 'בני הכופרים'. בכדי שח"ו לא יצא מכך לעז וכו', הערנו על כך שם וכתבנו כי הוא מתכוון על מקומות מסויימים, שבהם היו אנשים שאינם הגונים, אבל ח"ו לא על כולם.

הוא מדבר שם, לגבי ענייני שחיטה וטריפות. ע"כ אמרתי, להראות דוגמא שלא יחשבו כי בני הכפרים היו כאלה ח"ו, תראו כיצד הם התייחסו להלכות טריפות.

ישנו ספר בשם 'בשבילי תימן', חיברו הרב יחיא צברי בן שלמה, הוא מספר – משיח לפי תומו – כי הוא הסתובב בכמה מקומות בתימן, הגיע לכמה כפרים.

שני מקומות שהוא מזכיר כאן, היכן שאני קורא כעת, אחד זהו מקום הנקרא קבאתל, הנני יודע על המקום הזה, שמעתי עליו, זהו כפר שלא היה רחוק מאיתנו [רצאבה], והמקום השני זוהי העיר שלנו רצאבה. תשמעו מה הוא מספר, לגבי שאלות של טריפות שפגש שם.

הגענו לעיר קבאתל, אכלנו מה שיש בדינו, וישננו שם. ובבקר הלכנו לעיר רוחמה, והנה אומרים יש ארבה.

וכבר שחטו שור, והשוחט מצא סרכא באונה העליונה של ימין דבוקה למצר החזה, והוא סובר להטריף. רואים כי הם ח"ו לא זלזלו. שלא יחשבו אנשים, שהם ח"ו היו קלי דעת. ההיפך, הוא אומר שהשוחט מצא סרכא, וחשב שזה טרף.

אלא שהוא אומר, פירקתי אותה ונפחו, והנה שלמה מכל מום והיתרתי וכו'.

והלכנו לעיר רצאבה, באנו בית אלחנש – זאת משפחה מפורסמת אצלנו – וכבר שחטו פרה, ובדקו ומצאו מחט בחלל, ואינה דבוקה בשום מקום. הללו מטריפין, והללו אוסרין. ודעתן להתיר. כנראה ישנה כאן טעות, וצ"ל הללו מתירים, והללו אוסרים, ולמסקנא היה נראה להם להתיר.

בדקתי את הריאה ואת הכבד והמרה והטחול והקיבה ובית הכוסות, והנם שלימים. חתכתי את ראש המעי, אחר שבדקתי מקום החתך, ושפכתי עד שעלו כל הדקין כנחש מתחילתן ועד סופן, והנם שלמים לבנים כזכוכית, והתרתי. השאלה היתה, האם המחט נקבה באחד מן האיברים הפנימיים. הוא אומר שבדק זאת, וראה שלא. ואמרתי, כאן נמצאת, וכאן היתה. והתירו עמי כמה תלמידי חכמים. שבתנו שם, ונהגו בנו כבוד גדול.

רואים כי ישבו ודנו תלמידי חכמים, היו מתווכחים וכו', עד שבסופו של דבר הכריעו.

אינני יודע באיזו תקופה הוא הגיע לשם, קשה לברר באיזה שנה בדיוק הוא ביקר בעירנו. אבל עכ"פ אבא מארי זצ"ל, הוא היה 'הפוסק' שם בהלכות טריפות, למרות שהוא בעצמו לא שחט בפועל. הוא היה בקי ומומחה גם בהלכות שחיטה, וכאשר היתה שאלה הביאו אותו לראות ולהחליט. הוא הסמיך הרבה שוחטים, אבל הוא – מתוך רוב העדינות שלו – לא יכל לשחוט. אינני יודע, אולי בקושי הוא בעצמו שחט שנים-שלוש תורנגולים, בכל ימי חייו. אולם הוא הסמיך שוחטים רבים. הוא היה בקי בכל הלכות שחיטה וטריפות בעל-פה, ופסק מהן כאשר היה צריך לפסוק. אחיו, הדוד שלי, הרב ישראל, וגם סבי זצ"ל, הם היו גם שוחטים וגם מוהלים. אבל אאמו"ר זצ"ל, היה מאד רגיש, הוא לא שחט אא"כ נאלץ.

בכל אופן, זאת אני אומר, כי ח"ו שלא להוציא שם רע חלילה. צריכים לדעת, שאפילו בכפרים היו תלמידי חכמים ויראי שמים, ולא פסקו לחנם.

את הספר אור הנר, אפשר להשיג גם כעת אצל הרב ניר טיירי הי"ו.

שאלה מהקהל: וכי מה"ר חיים סנואני לא היה מהכפרים?

שערי יצחק – השיעור השבועי

להשתתף, זה צינור עצום לקבל ההשפעות העצומות של הימים הקדושים של חנוכה הבעל"ט, המסוגלים ומיוחדים לטהרתן של ישראל.

מי שיכול להשתתף, זה חשוב מאד. חושבני כי זהו הדבר הראשון, העומד על הפרק בדור שלנו. כי צריכים להתרחק מאד מן היצה"ר הזה, אשר מפיל חללים. אבל זהו הנסיון של דורנו. כל דור ודור, יש לו את הנסיונות שלו. אכן זהו נסיון גדול ורב מאד. אשרי מי שישמור על הקדושה של ביתו, ושל כל בני המשפחה, וכל בני ביתו, והנלוים אליהם. השם ברוך הוא יזכנו שנרוה נחת אמיתית מכל יוצאי חלצינו, ומכל הנלוים אלינו, אכי"ר.

תשובת מרן שליט"א: בטח. נכון. בודאי שלפעמים היו בכפרים תלמידי חכמים גדולים ועצומים. זהו דבר אחד.

במוצ"ק הבאה, אסיפת הצלה בעניין המכשירים – המכשילים ופגעי הטכנולוגיה.

דבר שני.

במוצאי שב"ק הבאה, ישנה 'אסיפת הצלה', זהו מה שפועל ועושה הצדיק הרב זילברברג הי"ו, אשר נלחם בקול רעש גדול ועצום להלהיב את הציבור בכל המכשולות בענייני הטכנולוגיה בזמנינו.

אקרא בפניכם, חלק מתוך תוכן המודעא.

זכינו להתאסף בעזה"י בי"ב שנים שעברו, כדי להשתדל להתחזק באופן של לבת אש ואמבטי רותחת דקדושה למלא רצון אבינו שבשמים בשמחה גדולה ועצומה בכל מה ששייך לטכנולוגיה וכו'.

נקבע בעזה"י במוצאי שבת קודש פרשת וישלח י"ג כסליו בשעה 9:30 'אסיפת הצלה', כדי להשתדל להלהיב את עצמנו בלבת אש, ולא להניח לקליפות וחיילותיהם להכניס קרירות בזה ח"ו. שהאנשים לא יירדמו. וכמו שאמרו וכתבו גדולי הדור זיע"א ושליט"א מאז שהתחילו האסונות ע"י הטכנולוגיה, שנצרך בזה חיזוק גדול.

ואלו שיודעים המצב, אומרים שבתקופה האחרונה לבד נעשו אסונות וחרבנות באפנים קשים ונוראים אצל כלל ישראל, שבכל העולם ע"י עניינים ומצבים וכלים של טכנולוגיה רח"ל כיון שלא היה חיזוק כדבעי, וריבוי עצום של אסונות וחרבנות רח"ל ניצולו מחמת החיזוק שהיה על זה.

האסיפה תתקיים בעזה"י בבני ברק, בביהמ"ד הגדול ויזניץ רחוב תורת חיים. [היות שבעזה"י בשנים שעברו השתתפו ציבור גדול, היה צורך לשכור המקום הגדול הזה בבני ברק, ומחמת זה נקבע האסיפה להיות במוצאי שבת].

וכל אחד ואחד מהחברים היקרים והחשובים שליט"א שבכל רחבי ארץ הקודש מתבקש להשתתף. ואם מקבלים בימים קדושים אלו

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

"מנויים לחיים"

ניתן לעשות מנוי חדשי (בהו"ק או בכ"א), לקבלת חוברות "שערי יצחק" מדי חודש לביתכם דרך הדואר.

בברכת התורה
הנהלת יד מהרי"ץ

טלפון: 050-4140741